

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2025

DEVELOPMENT STAGES OF STUDENTS' RESEARCH SKILLS IN INCLUSIVE EDUCATION CONDITIONS

Samiyeva Gulnora Rajabmurodovna

Teacher at Bukhara Regional Pedagogical Institute

Abstract: The article highlights the stages of developing research skills of primary school students in the context of inclusive education. The study discusses methods for forming key research competencies such as collecting information, analyzing data, presenting results, and conducting reflection. It also emphasizes the importance of a step-by-step approach and differential methods to take into account the individual abilities of students.

Keywords: inclusive education, research skills, step-by-step development, differentiated approach

INKLYUZIV TA'LIM SHAROITIDA O'QUVCHILARNING TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH BOSQICHLARI

Annotatsiya: Maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish bosqichlari yoritilgan. Tadqiqotda o'quvchilarda ma'lumot to'plash, tahlil qilish, natijalarni taqdim etish va refleksiya qilish kabi asosiy tadqiqotchilik malakalarini shakllantirish usullari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, bosqichma-bosqich yondashuv va differensial metodlar orqali o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish imkoniyati ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, tadqiqotchilik ko'nikmalari, bosqichma-bosqich rivojlantirish, differensial yondashuv

Kirish. Inklyuziv ta'lim – bu har bir o'quvchining, jumladan nogironligi bo'lgan yoki maxsus ta'lim ehtiyojiga ega bolalarning ham ta'lim olish imkoniyatlarini ta'minlaydigan pedagogik yondashuvdir. Bunday ta'limda o'quvchilarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish ularning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va ijodiy yondashuv qobiliyatlarini shakllantirish uchun muhimdir. Tadqiqotchilik ko'nikmalari o'quvchining ilmiy izlanish jarayonida ma'lumotni to'plash, tahlil qilish va natijalarni taqdim etish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Zamonaviy ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biri - o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish hisoblanadi. O'z-o'zini boshqarish ko'nikmalari (self-regulation skills) - o'quvchining o'z emotsiyalari, fikrlari va xulq-atvorini nazorat qilish, maqsad qo'yish, rejalashtirish, o'z faoliyatini tashkil etish va baholash qobiliyatlarini o'z ichiga oladi¹. Inklyuzivlik" atamasi odatda biror narsaga butunning bir qismi sifatida qo'shilish, ishtirok etish yoki kirish jarayonini anglatadi. Ta'limga kelsak, YUNESKO inklyuziyani "ta'lim, madaniyat va jamiyatlarda ishtirok etish orqali barcha o'quvchilarning xilma-xil ehtiyojlarini qondirish va ularga javob berish va maktablarga kirishni rad etish va ulardan chetlanishni kamaytirish" jarayoni sifatida tushunadi². Uning asosiy maqsadi alohida ehtiyojli shaxslarni ta'lim olish va o'qitishda erkin, to'siqsiz muhit yaratishdir. Inklyuziv jarayonga nogironlar, kognitiv va ruhiy xususiyatlari bo'lgan shaxslar, etnik ozchilik vakillari, jazoni ijro etish muassasalarida saqlanayotgan shaxslar, jamiyatning chekka qatlamlari, OIV bilan kasallanganlar, mehnat migrantlari, chet ellik talabalar, og'ir hayot sharoitida bo'lganlar, iqtidorli shaxslar, turli xil intellektual va jismoniy nuqsonlar va boshqalar. Maxsus ta'limga muhtoj bolalarni umumiy

¹ Zumbunn, S., Tadlock, J., & Roberts, E. D. (2011). Encouraging self-regulated learning in the classroom: A review of the literature. Virginia Commonwealth University.

² Гусева Т. Н. Инклюзивное образование— М.: Центр «Школьная книга», 2010. — 272 с.

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2025

ta'lim muhitiga kiritish jarayoni "Inklyuziv ta'lim" deb ataladi. Hozirgi vaqtda inklyuziv ta'lim nafaqat imkoniyati cheklangan bolalar uchun, balki butun ta'lim tizimi uchun ta'limni rivojlantirishning muhim bosqichi bo'lib, yaxlit ta'lim dasturining tabiiy davomi bo'lib, yaratilgan shart-sharoitlarni hisobga oladi³.

1. Tadqiqotchilik ko'nikmalari mazmuni

Tadqiqotchilik ko'nikmalari quyidagi asosiy elementlardan iborat:

- Ma'lumot to'plash: masalani aniqlash, savollar tuzish, manbalarni topish;
- Tahlil qilish va umumlashtirish: ma'lumotlarni saralash, muhim qismlarini ajratish;
- Nazariy fikrlash: farazlar tuzish, gipotezalarni ishlab chiqish;
- Natijalarni taqdim etish: topilmalarni yozma, og'zaki yoki vizual shaklda ifodalash;
- Refleksiya: o'z ishini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va tuzatish.

2. Inklyuziv ta'lim sharoitida rivojlantirish bosqichlari

O'quvchilarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshiriladi:

Bosqich	Maqsad	Amalga oshirish usullari
1. Motivatsion bosqich	O'quvchida tadqiqotchilik faoliyatiga qiziqish uyg'otish	Muammo va qiziqarli savollar bilan tanishtirish, muammoli vaziyatlar yaratish
2. Tayyorlov bosqichi	Zarur bilim va ko'nikmalarni shakllantirish	Ma'lumot manbalarini o'rganish, tadqiqot metodlari bilan tanishtirish, guruh ishlari
3. Tadqiqot bosqichi	Ma'lumot to'plash va tahlil qilish	Eksperiment, kuzatish, intervyu, so'rovnoma, ekskursiya kabi metodlarni qo'llash
4. Natijalarni umumlashtirish bosqichi	Topilmalarni tizimlash va taqdim etish	Diagramma, jadval, rasm, taqdimot yoki referat orqali natijalarni ifodalash
5. Reflektiv bosqich	O'quvchining o'z faoliyatini tahlil qilishi	O'z ishini baholash, xatolarni aniqlash, kelajakdagi tadqiqot yo'nalishlarini belgilash

3. Inklyuziv sharoitda metodik yondashuvlar

- Differensial yondashuv: o'quvchilarning individual qobiliyatlariga mos topshiriqlar berish;
- Guruhlash va juft ishlash: ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va hamkorlikni oshirish;
- Vizual va multimediya vositalaridan foydalanish: diagramma, grafik, videomateriallar, interaktiv platformalar;
- Qo'llab-quvvatlash va mentoring: o'qituvchi yordamida murakkab vazifalarni bajarish;
- Refleksiya va o'zini baholash: o'quvchi faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirishga yo'naltirish.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, inklyuziv ta'lim sharoitida tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish bosqichlari o'quvchilarning ilmiy fikrlash, mustaqil izlanish va ijodiy yondashuv qobiliyatlarini uyg'un ravishda shakllantirishga imkon beradi. Har bir bosqich o'quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlari hisobga olingan holda rejalashtirilishi muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

³ Danabekov A. Inklyuziv muhit samaradorligini ta'minlashda ta'lim muassasasi, mahalla, oila hamkorligi// International scientific and practical conference "science, education and innovation: problems, solutions and prospects" may 17-18, 2024.

Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation – SICMRI 2025

1. Zumbrunn, S., Tadlock, J., & Roberts, E. D. (2011). Encouraging self-regulated learning in the classroom: A review of the literature. Virginia Commonwealth University.
2. Гусева Т. Н. *Инклюзивное образование*— М.: Центр «Школьная книга», 2010. — 272 с.
3. Danabekov A. Inklyuziv muhit samaradorligini ta'minlashda ta'lim muassasasi, mahalla, oila hamkorligi// International scientific and practical conference "science, education and innovation: problems, solutions and prospects" may 17-18, 2024.